

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 47/03-64

Ústavný súd Slovenskej republiky na verejnom zasadnutí 8. septembra 2003 v senáte zloženom z predsedu Jána Mazáka a zo sudcov Jána Auxta a Juraja Horvátha prerokoval prijatú sťažnosť Y. T. a maloletej A. T., zastúpenej zákonnou zástupkyňou Y. T., obe bytom B., právne zastúpených advokátom JUDr. S. J., B., vo veci porušenia ich základného práva na prerokovanie vecí bez zbytočných prieťahov zaručeného v čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a porušenia ich práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote zaručeného v čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Okresného súdu Bratislava V v konaní vedenom pod sp. zn. 9 C 47/90, za účasti Okresného súdu Bratislava V, a takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo Y. T. a maloletej A. T., na prerokovanie vecí bez zbytočných prieťahov zaručené v čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na prerokovanie ich záležitosti v primeranej lehote zaručené v čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Okresného súdu Bratislava V v konaní vedenom pod sp. zn. 9 C 47/90 porušené bolo.

2. Okresnému súdu Bratislava V v konaní vedenom pod sp. zn. 9 C 47/90 p r i k a z u j e konať bez zbytočných priet'ahov.

3. Y. T. p r i z n á v a primerané finančné zadost'učinenie v sume 50 000 Sk (slovom päťdesiatisíc slovenských korún) a maloletej A. T. p r i z n á v a primerané finančné zadost'učinenie v sume 70 000 Sk (slovom sedemdesiatisíc slovenských korún), ktoré je Okresný súd Bratislava V p o v i n n ý vyplatiť do rúk Y. T. do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

4. Okresný súd Bratislava V j e p o v i n n ý u h r a d i ť Y. T. a maloletej A. T. do 15 dní od právoplatnosti tohto nálezu trovy konania vo výške 14 440 Sk (slovom štrnásťtisícštyristoštyridsať slovenských korún) na účet advokáta JUDr. S. J., B..

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len ústavný súd“) bola 23. decembra 2002 doručená s'ťažnosť (doplnená podaním zo 17. februára 2003) Y. T. a maloletej A. T., zastúpenej zákonnou zástupkyňou Y. T., obe bytom B. (ďalej aj „s'ťažovateľky“), právne zastúpených advokátom JUDr. S. J., B, ktorou namietajú porušenie ich základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov zaručeného v čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a porušenie ich práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote zaručeného v čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Bratislava V (ďalej len „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 9 C 47/90.

S'ťažovateľky svoju s'ťažnosť odôvodňujú tým, že zákonná zástupkyňa maloletej s'ťažovateľky podala 12. marca 1990 okresnému súdu návrh na začatie konania o určenie otcovstva k maloletej dcére A. T. Napriek skutočnosti, že okresný súd od podania návrhu

niekoľkokrát vo veci pojednával, ku dňu podania sťažnosti ústavnému súdu nebolo vo veci právoplatne rozhodnuté.

Preto navrhli, aby ústavný súd po predbežnom prerokovaní sťažnosť prijal na ďalšie konanie a po jej prejednaní rozhodol, že právo sťažovateľiek Y. T. a maloletej A. T. na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a právo na spravodlivé a verejné prejednanie ich záležitosti v primeranej lehote nezávislým a nestranným súdom podľa čl. 6 ods.1 dohovoru boli postupom okresného súdu vo veci vedenej pod sp. zn. 9 C 47/90 porušené.

Sťažovateľky ďalej navrhli, aby ústavný súd prikázal okresnému súdu vo veci vedenej pod sp. zn. 9 C 47/90 konať bez zbytočných prietáhov a priznal primerané finančné zadosťučinenie sťažovateľkám Y. T. a maloletej A. T. spolu vo výške 1 000 000 Sk.

Ústavný súd uznesením č. k. IV. ÚS 47/03-19 z 20. marca 2003 prijal podľa § 25 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) sťažnosti na ďalšie konanie.

V rámci prípravy pojednávania sa na základe žiadosti ústavného súdu k opodstatnenosti prijatej sťažnosti vyjadrili písomne účastníci konania. Okresný súd, zastúpený predsedom JUDr. Dušanom Srogončíkom, zaslal ústavnému súdu vyjadrenie, z ktorého vyplýva, že návrh na určenie otcovstva bol podaný bez uvedenia adresy bydliska odporcu (označeného otca maloletej). Ide o vec s cudzím prvkom, označený odporca je občanom Maďarskej republiky. Vo svojom vyjadrení uvádza priebeh úkonov okresného súdu od 10. júla 1990 do 12. marca 2003 a následne konštatuje, že nepovažuje sťažnosť za dôvodnú. Okresný súd vo veci konal a prietahy neboli zistené.

Právny zástupca sťažovateľiek písomne oznámil, že trvá na ústnom pojednávaní v predmetnej veci, a preto ústavný súd podľa § 30 ods. 1 a 3 zákona o ústavnom súde nariadil vo veci ústne pojednávanie, ktoré sa konalo 8. septembra 2003.

II.

Z obsahu sťažnosti a k nej pripojených písomností, z vyjadrení účastníkov konania a z obsahu na vec sa vzťahujúceho súdneho spisu ústavný súd zistil nasledovný priebeh a stav konania vo veci vedenej na okresnom súde pod sp. zn. 9 C 47/90.

Predmetom konania pred okresným súdom je žaloba o určenie otcovstva. Konanie sa začalo 12. marca 1990, keď mu bola doručená žaloba zákonnej zástupkyne maloletej A. T. Okrem tejto žaloby sú v spise okresného súdu zdokumentované z hľadiska posudzovania, či došlo k porušeniu sťažovateľkami označeného základného práva, tieto podstatné úkony:

Prípravu prvého pojednávania vo veci urobil okresný súd 26. marca 1990, keď určil jeho termín na 28. jún 1990 a termín „náhradného pojednávania“ na deň 3. septembra 1990, ustanovil opatrovníka maloletej A. T. a požiadal príslušný súd v Maďarskej republike o vypočutie odporcu. Pre neprítomnosť odporcu prvé pojednávanie odročil na 3. september 1990. Toto druhé pojednávanie po výsluchu svedkov odročil na neurčito. Tretie pojednávanie vo veci sa konalo 7. mája 1991 a „náhradné štvrté pojednávanie“ 3. septembra 1991. Tretie pojednávanie okresný súd odročil z dôvodu neúčasti odporcu a svedkyne a štvrté pojednávanie odročil z dôvodu neprítomnosti navrhovateľky, odporcu a opatrovníka na 5. november 1991. Piate pojednávanie odročil na 28. január 1992 z dôvodu neprítomnosti navrhovateľky, odporcu a opatrovníka a šieste pojednávanie konané 28. januára 1992 odročil z dôvodu neprítomnosti odporcu a opatrovníka na neurčito.

Dňa 22. mája 1992 nariadil znalecké dokazovanie súdnym znalcom MUDr. V. P. Dňa 2. februára 1993 predložil spis za účelom rozhodnutia o odvolaní podanom proti uzneseniu o povinnosti zaplatiť zálohu na znalecké dokazovanie Mestskému súdu v Bratislave. Dňa 21. apríla 1993 bol spis z Mestského súdu Bratislava vrátený ako predčasne predložený. Dňa 23. apríla 1993 vyzval právneho zástupcu navrhovateľky (v konaní pred ústavným súdom sťažovateľky), aby založil do spisu vyplnené a potvrdené tlačivo o jej majetkových a zárobkových pomeroch, výške príjmu a sociálnych dávkach.

Dňa 26. augusta 1993 žiadal právneho zástupcu navrhovateľky, aby písomne oznámil súdu, či na podanom návrhu navrhovateľka trvá. Dňa 30. mája 1994 odpovedal na dožiadanie Centra pre medzinárodno-právnu ochranu detí a mládeže (ďalej len „Centrum“). Dňa 3. augusta 1995 vyzval navrhovateľku podať informáciu o pobyte a zamestnávateľovi odporcu. Dňa 27. septembra 1995 uznesením prerušil konanie, pretože pobyt odporcu nie je známy.

Dňa 10. mája 1996 a 4. júna 1996 opätovne vyzval navrhovateľku, aby okresnému súdu oznámila, či trvá na podanom návrhu a či sa jej podarilo zistiť adresu pobytu odporcu a jeho zamestnávateľa. Dňa 23. septembra 1996 žiadal o spoluprácu Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo spravodlivosti“) pri zisťovaní pobytu odporcu. Dňa 10. februára 1997 vypracoval výzvu navrhovateľke a 27. augusta 1997 navrhovateľku predvolal na výsluch na 29. september 1997. Dňa 5. februára 1998 nariadil znalecké dokazovanie súdnym znalcom RNDr. V. F. Dňa 29. júla 1998 žiadal príslušný súd v Maďarskej republike o doručenie uznesenia odporcovi.

Dňa 29. apríla 1999 určil termín pojednávania na 30. jún 1999 a požiadal príslušný súd v Maďarskej republike o doručenie predvolania odporcovi. Dňa 30. júna 1999 okresný súd vo veci rozhodol. Dňa 8. októbra 1999 požiadal príslušný súd v Maďarsku o doručenie rozsudku odporcovi. Dňa 10. mája 2000 navrhovateľke doručil odvolanie na vyjadrenie. Dňa 28. augusta 2000 predložil spis Krajskému súdu v Bratislave (ďalej len „krajský súd“) za účelom rozhodnutia o odvolaní odporcu. Dňa 22. novembra 2000 krajský súd vrátil spis okresnému súdu spolu s uznesením, ktorým zrušil rozsudok okresného súdu a vrátil mu vec na ďalšie konanie.

Dňa 14. septembra 2001 vyhotovil okresný súd dožiadanie na príslušný súd pre mesto Budapešť. Dňa 29. apríla 2002 určil termín pojednávania na 27. jún 2002. Toto pojednávanie odročil z dôvodu neprítomnosti účastníkov. Dňa 2. augusta 2002 žiadal navrhovateľku o zaslanie potvrdenia o výške jej príjmu.

Okresný súd ďalej v priebehu konania niekoľkokrát ustanovil tlmočníka na vykonanie prekladu listín z maďarského do slovenského jazyka a naopak.

Zo spisu okresného súdu ďalej ústavný súd zistil, že 23. júla 1990 doručil okresnému súdu budapeštiansky ústredný súd zápisnicu o vypočutí odporcu. Dňa 28. novembra 1990 navrhovateľka na súde uviedla, že označený otec dieťaťa bol vypočutý pred dožiadaným súdom v Budapešti, a žiadala, aby okresný súd vec urgoval.

Dňa 4. júna 1991 si ministerstvo spravodlivosti vyžiadalo spis, 10. júna 1991 žiadal opatrovník Centrum o zaslanie protokolu o výsluchu otca pred dožiadaným súdom v Maďarsku. Dňa 27. júna 1991 vrátilo ministerstvo spravodlivosti spis okresnému súdu. Dňa 6. decembra 1991 žiadalo ministerstvo spravodlivosti okresný súd o zaslanie opisu dožiadaní. Dňa 10. decembra 1991 právny zástupca navrhovateľky doručil okresnému súdu adresu rodičov odporcu. Dňa 26. februára 1992 ministerstvo spravodlivosti urgovalo okresný súd, aby zaslal kópie dožiadaní. Dňa 1. júla 1992 súdny znalec oznámil okresnému súdu systémy, v ktorých žiada o vyšetrenie krvi odporcu u znalca v Maďarsku.

Dňa 24. júna 1992 navrhovateľka podala odvolanie proti rozhodnutiu súdu o zložení preddavku vo výške 2 000 Sk na trovy znaleckého dokazovania. Dňa 16. marca 1993 oznámil znalec okresnému súdu, že znaleckú činnosť vykonáva len do 1. júna 1993. Dňa 27. októbra 1993 Centrum žiadalo okresný súd o zaslanie informácií k veci maloletej, 27. januára 1994 a opätovne 5. mája 1994 urguje okresný súd ohľadne zaslania informácie o stave konania. Dňa 14. decembra 1994 a 9. marca 1995 Centrum opätovne žiada okresný súd o poskytnutie informácie o stave konania. Dňa 11. októbra 1995 právny zástupca navrhovateľky oznámil adresu odporcu. Dňa 14. júna 1996 doručila navrhovateľka okresnému súdu stanovisko, že trvá na konaní o určenie otcovstva. Dňa 3. februára 1997 ministerstvo spravodlivosti oznámilo okresnému súdu nový trvalý pobyt odporcu. Dňa 4. marca 1997 ministerstvo spravodlivosti oznámilo okresnému súdu adresu súdu v Maďarskej republike, kde je potrebné zasielať dožiadania. Dňa 29. septembra 1997 navrhovateľka žiadala okresný súd, aby vo veci konal.

Dňa 22. júla 1998 znalec žiadal okresný súd, aby zabezpečil predvolanie odporcu. Dňa 16. septembra 1998 odporca doručil okresnému súdu vyjadrenie. Dňa 16. novembra 1998 znalec oznámil súdu, že odporca sa na odber krvi nedostavil. Dňa 20. novembra 1998 odporca žiadal okresný súd, aby sa analýza DNA uskutočnila v Budapešti. Dňa 9. júna 1999 bolo okresnému súdu doručené dožiadanie s vyjadrením odporcu. Dňa 23. júna 1999 navrhovateľka nahliadla do spisu. Dňa 15. marca 2000 znalec žiadal okresný súd o zabezpečenie prítomnosti odporcu. Dňa 14. apríla 2000 a 17. apríla 2000 bola okresnému súdu doručená odpoveď a odvolanie odporcu. Dňa 30. októbra 2000 znalec žiadal okresný súd, aby zabezpečil účasť odporcu na odbere krvi. Dňa 27. novembra 2000 znalec oznámil okresnému súdu, že odporca sa na odber vzorky nedostavil. Dňa 7. apríla 2001 znalec doručil okresnému súdu znalecký posudok. Dňa 30. januára 2002 budapeštiansky súd doručil okresnému súdu „zápisnicu o výsluchu odporcu ...“. Dňa 3. júla 2002 okresnému súdu doručili odpoveď na dožiadanie z Maďarskej republiky. Dňa 21. októbra 2002 bola doručená okresnému súdu zápisnica o odbere krvi odporcu. Dňa 16. januára 2003 bola okresnému súdu doručená odpoveď budapeštianskeho súdu na jeho dožiadanie.

III.

Ústavný súd rozhoduje podľa čl. 127 ods. 1 ústavy o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Sťažovateľky sa podanou sťažnosťou domáhali vyslovenia porušenia ich základného práva zaručeného v čl. 48 ods. 2 ústavy, podľa ktorého „Každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prietahov“, a porušenia práva na spravodlivé a verejné prejednanie ich záležitosti v primeranej lehote nezávislým a nestranným súdom podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

Ústavný súd pri rozhodovaní o sťažnostiach namietajúcich porušenie základného práva zaručeného v čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote zaručeného v čl. 6 ods. 1 dohovoru vychádza zo svojej ustálenej judikatúry, v súlade s ktorou odstránenie stavu právnej neistoty je podstatou, účelom a cieľom práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov (II. ÚS 61/98), pričom tento účel možno dosiahnuť zásadne právoplatným rozhodnutím. K vytvoreniu stavu právnej istoty preto dochádza až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iného štátneho orgánu. Podľa názoru ústavného súdu možno preto za konanie (postup) súdu odstraňujúce právnu neistotu sťažovateľa v posudzovanom prípade považovať také konanie, ktoré smeruje k právoplatnému rozhodnutiu vo veci alebo k odstráneniu právnej neistoty zákonom dovoleným spôsobom. Preto je základnou povinnosťou súdu a sudcu zabezpečiť taký procesný postup v súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa účastník obrátil na súd so žiadosťou o jeho rozhodnutie.

Táto povinnosť súdu a sudcu vychádza z § 6 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej aj „OSP“), ktorý súdom prikazuje, aby v súčinnosti so všetkými účastníkmi konania postupovali tak, aby ochrana práva bola rýchla a účinná, ďalej z § 100 OSP, podľa ktorého akonáhle sa konanie začalo, postupuje v ňom súd bez ďalších návrhov tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá.

Sudca je podľa § 117 ods. 1 OSP povinný robiť vhodné opatrenia, aby sa zabezpečilo splnenie účelu pojednávania a úspešné vykonanie dôkazov.

Ďalšia významná povinnosť pre sudcu vyplýva z § 119 ods. 1 OSP, podľa ktorého sa pojednávanie môže odročiť len z dôležitých dôvodov, ktoré sa musia oznámiť. Ak sa pojednávanie odročuje, predseda senátu spravidla oznámi deň, keď sa bude konať nové pojednávanie.

Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným prietahom v konaní, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, ústavný súd v súlade so svojou

doterajšou judikatúrou (II. ÚS 74/97, I. ÚS 3/00, I. ÚS 20/02) zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú faktická a právna zložitost' veci, o ktorej súd rozhoduje (1), správanie účastníka súdneho konania (2) a postup samotného súdu (3).

1. Predmetom konania vedeného na okresnom súde pod sp. zn. 9 C 47/90 je rozhodovanie o určení otcovstva k maloletej s'ťažovateľke.

Pokiaľ ide o právnu zložitost', možno vysloviť názor, že v danom prípade ide o bežnú súčasť sporovej agendy všeobecných súdov. Podklad pre rozhodovanie tvorí dlhoročnou súdnou praxou ustálená a používaná právna úprava, ktorej prameňmi pre určenie otcovstva sú ustanovenia tretej hlavy (§ 51 až 62) zákona č. 94/1963 Zb. o rodine v znení neskorších predpisov a Občiansky súdny poriadok.

Vzhľadom na skutočnosť, že za otca dieťaťa v konkrétnej veci bol označený „maďarský“ štátny občan, právna úprava relevantná pre rozhodnutie o veci je v porovnaní s prípadmi určovania otcovstva muža, ktorý trvale žije na území Slovenskej republiky, komplikovanejšia. Táto zahŕňa ustanovenia ďalších vnútroštátnych predpisov, napr. I. časti (§ 23 až 25) a II. časti (§ 40, § 53, § 55 až 60) zákona č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov, ale aj medzinárodných zmlúv.

Doručovanie súdnych písomností a dožiadaní medzi bývalou Československou socialistickou republikou a Maďarskou ľudovou republikou je upravené Zmluvou medzi Československou socialistickou republikou a Maďarskou ľudovou republikou o právnej pomoci a úprave právnych vzťahov v občianskych, rodinných a trestných veciach z 28. marca 1989 uverejnenou pod č. 63/1990 Zb.

Ústavný súd akceptuje, že rozhodovanie v konkrétnej veci predstavuje pomerne vysoký stupeň zložitosti súvisiaci s dokazovaním – zistením skutkového stavu potrebného pre rozhodnutie o merite veci, avšak vychádzajúc zo samotnej dĺžky konania, jeho doterajšieho priebehu a z dosiahnutých výsledkov konštatuje, že nezistil také okolnosti, ktoré by odôvodňovali trinásťročné trvanie konania jeho skutkovou zložitost'ou. Zložitost'

veci sa prejavuje najmä v tom, že v konaní je potrebné aplikovať viaceré právne predpisy nielen vnútroštátnej povahy, ale aj medzinárodné zmluvy. Ide o vec s medzinárodným prvkom, a preto vykonávanie všetkých procesných úkonov si vyžaduje okrem aplikácie medzinárodných dohovorov aj súčinnosť s orgánmi cudzieho štátu, preklady listín do cudzieho jazyka a určovanie termínov pojednávania s dostatočným predstihom. Na právnu ani faktickú zložitosť v konaní ostatne nepoukázal ani predseda okresného súdu.

2. V konaní o sťažnosti namietajúcej porušenie práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov ústavný súd okrem zložitosti veci skúma aj to, akým spôsobom sa na prietáhoch konania podieľali osoby, ktoré podali sťažnosť vo veci porušenia základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov zaručeného v čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote zaručeného v čl. 6 dohovoru.

Vzhľadom na to, že jedna zo sťažovateľiek je maloletá, ústavný súd hodnotil v konaní pred okresným súdom správanie jej zákonnej zástupkyne, ktorá zároveň vystupuje ako sťažovateľka v konaní pred ústavným súdom a v konaní pred okresným súdom ako žalobkyňa. Správanie účastníka konania môže súd zbaviť zodpovednosti za prietahy v konaní, len ak dôsledkom správania účastníka je spomalenie postupu konania. Pasívne správanie účastníka, jeho spoľahnutie sa na správnosť postupu sudcu nie je okolnosťou, ktorou možno ospravedlniť nečinnosť alebo neprimerane zdĺhavý postup súdu v konaní.

Ústavný súd konštatuje, že správanie sťažovateľky Y. T. v konaní pred okresným súdom neovplyvnilo podstatnejším spôsobom jeho dĺžku tak, aby jej bolo možné pričítať podiel na stave, v akom sa vec v čase rozhodovania o sťažnosti nachádzala. Je pravda, že v návrhu na určenie otcovstva, ktorý doručila okresnému súdu 12. marca 1990, bydlisko odporcu neoznačila, ale jej právny zástupca podaním z 10. decembra 1991 doručil okresnému súdu podanie, v ktorom oznámil adresu odporcu, kde sa zdržiava, a rovnako adresu jeho zamestnávateľa.

3. Napokon sa ústavný súd zaoberal postupom okresného súdu v konaní vedenom pod sp. zn. 9 C 47/90, pričom vzniknuté prietahy posudzoval ako celok

s prihliadnutím na všetky okolnosti prípadu. Ústavný súd poznamenáva, že obdobie od podania žaloby okresnému súdu do 15. februára 1993, teda do nadobudnutia účinnosti zákona o ústavnom súde, pre nedostatok svojej právomoci neposudzoval, a to z dôvodu, že zákon o ústavnom súde neobsahuje ustanovenia o spätnej účinnosti. Ústavný súd preto nemá oprávnenie konať o porušení základných práv a slobôd fyzickej osoby alebo právnickej osoby, ku ktorému došlo pred uvedeným dátumom (II. ÚS 55/03). Zároveň však pripomína, že pre posúdenie celkovej dĺžky konania pred okresným súdom ústavný súd musel preskúmať i stav, v akom sa vec nachádzala k tomuto termínu a dobu, ktorá do 15. februára 1993 v konaní uplynula.

Pri hodnotení podľa tretieho kritéria ústavný súd síce zistil, že v prevažnej časti posudzovaného obdobia okresný súd vo veci konal, avšak jeho konanie bolo málo efektívne a minulo sa svojmu účinku. Ústavný súd konštatuje aj opakované niekoľkokomesačné, dokonca aj viac než ročné obdobie jeho nečinnosti.

Okresný súd síce nariadľoval pojednávania, pričom však nerešpektoval zásadu hospodárnosti konania a z neúčasti odporcu a opatrovníka na pojednávaniach nevyvodil žiadne opatrenia a závery, na ktoré bol oprávnený, ale aj povinný v zmysle ustanovení Občianskeho súdneho poriadku. Procesné úkony okresného súdu boli nekoncentrované. Dôkazom toho je i skutočnosť, že jeho rozhodnutie vo veci bolo krajským súdom zrušené z dôvodu nedostatočne zisteného skutkového stavu [§ 221 ods. 1 písm. c) Občianskeho súdneho poriadku].

Zároveň však ústavný súd vyjadruje názor, že pri účinnejšom a dôslednejšom postupe okresného súdu by sa konanie mohlo urýchliť a nemuselo by v ňom dochádzať k priet'ahom.

Na tom, že po uplynutí 13 rokov neexistuje právoplatné súdne rozhodnutie vo veci, má podiel aj vykonanie zbytočných úkonov bez potrebného uváženia ich významu pre meritórne rozhodnutie o veci.

Ústavný súd zo samotného spisu zistil, že okresný súd bol nečinný v období od 26. augusta 1993, keď vyzval právneho zástupcu navrhovateľky, aby mu oznámil, či trvá na podanom návrhu, do 27. septembra 1995, keď prerušil konanie. V tomto období okresný súd 30. mája 1994 odpovedal na dožiadanie a 3. augusta 1995 vypracoval výzvu pre navrhovateľku a vypracoval uznesenia o ustanovení tlmočníka a o priznaní odmien za tlmočnicke úkony.

Ďalšie obdobie nečinnosti okresného súdu trvalo od 27. septembra 1995 do 5. februára 1998, keď nariadil znalecké dokazovanie (bez toho, aby v prerušenom konaní pokračoval, pričom tento úkon mohol vykonať už skôr). V tomto období okresný súd vyzval navrhovateľku, a to 10. mája 1996 a 4. júna 1996, na oznámenie, či trvá na podanom návrhu, a 10. februára 1997 zisťoval prostredníctvom navrhovateľky pobyt odporcu. Dňa 23. septembra 1996 žiadal o spoluprácu ministerstvo spravodlivosti za účelom zistenia pobytu odporcu.

Okresný súd bol nečinný od nariadenia znaleckého dokazovania do 29. apríla 1999, keď určil termín pojednávania na 30. jún 1999 (pojednávanie bolo určené bez toho, aby bolo vykonané znalecké dokazovanie, ktoré okresný súd nariadil 5. augusta 1998). Obdobie nečinnosti okresného súdu bolo aj od 22. novembra 2000, keď mu krajský súd doručil spis, do 14. septembra 2001, keď vypracoval výzvu pre príslušný súd v Maďarskej republike, a potom až 29. apríla 2002 určil termín pojednávania na 27. jún 2002. Od tohto obdobia neboli vo veci vykonané žiadne úkony okrem vypracovaných uznesení o pribratí tlmočníka do konania a priznaní odmeny za jednotlivé úkony.

Ústavný súd pri hodnotení uvedených okolností prípadu a predovšetkým posudzovaní dĺžky konania zhodne s Európskym súdom pre ľudské práva v Štrasburgu (napr. H. v. United Kingdom z 8. júla 1987) prihliadol aj na povahu sporu dotýkajúceho sa ochrany záujmov maloletého dieťaťa a jeho neistého osobného statusu, ktoré si vo všeobecnosti vyžadujú postup súdu s osobitnou starostlivosťou (m. m. II.ÚS33/99, I. ÚS 53/02). Povaha tohto sporu preto podmieňovala kvalifikovanie zbytočných prietahov

v prísnejšom meradle. Povaha konania sa preto podľa názoru ústavného súdu mala prejaviť aj v starostlivejšom a dôraznejšom prístupe okresného súdu.

V právnom štáte, v ktorom sú ako neoddeliteľné súčasti stelesnené také princípy, ako sú právna istota a spravodlivosť (princíp materiálneho právneho štátu), čo možno spoľahlivo vyvodiť z čl. 1 ústavy, sa osobitný dôraz kladie na ochranu tých práv, ktoré sú predmetom jej úpravy. Povinnosťou všetkých štátnych orgánov je zabezpečiť reálnu možnosť ich uplatnenia tými subjektmi, ktorým boli priznané (I. ÚS 10/98).

So zreteľom na uvedené ústavný súd v konaní vedenom na okresnom súde pod sp. zn. 9 C 47/90 konštatoval, že postup okresného súdu v posudzovanej veci nemožno hodnotiť ako taký, ktorý by zodpovedal ústavou priznanému právu sťažovateliek na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov, ktoré je zaručené v čl. 48 ods. 2 ústavy, a právu na prejednanie ich záležitosti v rozumnej a primeranej lehote, ktoré je zaručené v čl. 6 ods. 1 dohovoru, a príslušným ustanovením Občianskeho súdneho poriadku, ktorých aplikácia je nevyhnutným predpokladom spoločensky efektívneho, t. j. rýchleho a účinného poskytnutia právnej ochrany.

Vzhľadom na uvedené ústavný súd vyslovil porušenie práva sťažovateliek na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov v zmysle ustanovenia čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na prejednanie ich záležitosti v rozumnej a primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

IV.

V zmysle čl. 127 ods. 2 druhej a tretej vety ústavy ak porušenie práv alebo slobôd podľa odseku 1 vzniklo nečinnosťou, ústavný súd môže prikázať, aby ten, kto tieto práva alebo slobody porušil, vo veci konal.

Keďže ústavný súd rozhodol, že došlo k porušeniu základného práva sťažovateliek na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov zaručeného v čl. 48 ods. 2

ústavy a práva na prerokovanie záležitosti v primeranej lehote zaručeného v čl. 6 ods. 1 dohovoru, prikázal okresnému súdu, aby vo veci konal bez zbytočných prietahov a odstránil stav právnej neistoty, v ktorej sa nachádza účastník domáhajúci sa rozhodnutia súdu v jeho veci.

Vzhľadom na to, že ústavný súd rozhodol o porušení základného práva sťažovateľiek, zaoberal sa aj ich žiadosťou o priznanie primeraného finančného zadosťučinenia.

Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy „Ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie“.

Podľa § 50 ods. 3 zákona o ústavnom súde „Ak sa sťažovateľ domáha primeraného finančného zadosťučinenia, musí uviesť rozsah, ktorý požaduje, a z akých dôvodov sa ho domáha“. Z ustanovenia § 56 ods. 4 zákona o ústavnom súde vyplýva, že primerané finančné zadosťučinenie má povahu náhrady nemajetkovej ujmy vyjadrenej v peniazoch. Podľa ods. 5 citovaného zákonného ustanovenia ak ústavný súd rozhodne o priznaní primeraného finančného zadosťučinenia, orgán, ktorý základné právo alebo slobodu porušil, je povinný ho vyplatiť sťažovateľovi do dvoch mesiacov od právoplatnosti rozhodnutia ústavného súdu.

Sťažovateľka Y. T. ako zákonná zástupkyňa navrhla ústavnému súdu, aby jej priznal náhradu nemajetkovej ujmy vo výške 250 000 Sk, pričom tento nárok odôvodnila predovšetkým prietahmi v súdnom konaní, ktoré sa vedie od 12. marca 1990, a za porušenie práv maloletej sťažovateľky A. T. požadovala finančné zadosťučinenie vo výške 750 000 Sk, pretože utrpela nekonaním okresného súdu závažnejšiu ujmu. Keďže otcovstvo k nej nebolo ani po 13 rokoch jej života určené, prežíva značne traumatizujúce udalosti.

Pri rozhodovaní o priznaní primeraného finančného zadosťučinenia ústavný súd vychádzal z ustanovenia § 50 ods. 3 zákona o ústavnom súde a s prihliadnutím na všetky okolnosti zakladajúce porušenie uvedeného základného práva vrátane významu sporu

pre sťažovateľku, ako aj na skutočnosť, že predmetom žalobného návrhu na určenie otcovstva bol prvoradý záujem maloletej na určení osobného statusu, považoval ústavný súd podľa zásad spravodlivosti za odôvodnené priznať primerané finančné zadost'učinenie vo výške 50 000 Sk (slovom päťdesiatisíc slovenských korún) sťažovateľke Y. T. a 70 000 Sk (slovom sedemdesiatisíc slovenských korún) maloletej sťažovateľke A. T. Okresný súd povinný zaplatiť tieto sumy v súlade s výrokom tohto nálezu.

Keďže sťažovateľky boli v konaní pred ústavným súdom úspešné, ústavný súd im priznal aj úhradu trov konania pred ústavným súdom za úkony právnej služby v uvedenom konaní.

Ústavný súd pri rozhodovaní o trovách požadovaných právny zástupcom sťažovateľiek vychádzal z ustanovenia § 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde, podľa ktorého môže ústavný súd v odôvodnených prípadoch podľa výsledku konania uznesením uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo sčasti uhradil inému účastníkovi konania jeho trovy.

Predmet konania, ktorým je ochrana základných práv a slobôd, je v zásade nevyjadriteľný v peniazoch a nezameniteľný s primeraným finančným zadost'učinením, ktoré predstavuje náhradu nemajetkovej ujmy vyjadrenej v peniazoch (napr. III. ÚS 82/03).

Z toho dôvodu pri určení výšky trov právneho zastúpenia vychádzal ústavný súd z ustanovenia § 13 ods. 8 a § 17 ods. 2 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 163/2002 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb (ďalej len „vyhláška č. 163/2002 Z. z.“), podľa ktorého vo veciach zastupovania pred ústavným súdom, ak predmet sporu nie je oceníteľný peniazmi, odmena za jeden úkon právnej služby je jedna tretina výpočtového základu.

Podľa § 1 ods. 3 vyhlášky č. 163/2002 Z. z. výpočtovým základom je priemerná mesačná mzda zamestnanca hospodárstva Slovenskej republiky za prvý polrok predchádzajúceho kalendárneho roka. Podľa oznámenia Štatistického úradu Slovenskej

republiky za prvý polrok 2001 dosahovala priemerná mesačná mzda zamestnanca Slovenskej republiky výšku 11 693 Sk.

Ústavný súd priznal právnenému zástupcovi sťažovateliek trovy právneho zastúpenia za dva úkony právnej služby, prípravu a prevzatie veci a napísanie sťažnosti, pričom za zastúpenie jednej sťažovateľky mu priznal úhradu za jeden úkon právnej služby v sume 3 900 Sk a za zastúpenie druhej sťažovateľky mu bola odmena za úkon právnej služby znížená o 20 % (§ 17 ods. 2 cit. vyhlášky). Ďalej ústavný súd priznal právnenému zástupcovi sťažovateliek 4 x náhradu režijného paušálu po 100 Sk za každý úkon právnej služby [§ 1 ods. 3, § 13 ods. 8, § 16 ods. 1 písm. a) a c) a § 17 ods. 2, § 19 a § 25 vyhlášky č. 163/2002 Z. z.], t. j. spolu sumu 14 440 Sk.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 8. septembra 2003